

Amb el volum anterior, després dels dedicats a la vida de la gent, el treball i el joc, es presentà el tema de la festa. Josefina Roma hi deia que la festa és feta per una comunitat per tal de festejar-se ella mateixa. I que cada comunitat crea la pròpia manera de festejar-se. Si el volum anterior, doncs, analitzava *la festa*, aquest que es presenta ara tracta de *les festes*, enfilades en el calendari festiu. El calendari com a geografia del temps, com el temps que s'ordena a través dels cicles festius i les celebracions. Es pot dir que l'essència del calendari és festiva i no pas laboral: les festes tradicionals no eren festes perquè ho decretés el calendari, sinó que el calendari era calendari perquè les consignava.

El temps de les festes, doncs, és el temps que s'anuncia, que s'acosta, madura i es tasta o se celebra, com si fos una fruita. El temps festiu és un temps que gira per tornar de bell nou, indefinidament, expressió del mite de l'etern retorn, com l'entenien els grecs.

“Sempre girem. El temps mai no s'atura.
L'hora que segueix l'hora és insegura...”

Així ho sentia el poeta Josep Sebastià Pons. El món gira, el temps gira i tot gira al seu entorn. El temps de les festes ve ritmat pels sols i les estacions, per les llunes i els mesos, pels diumenges. És un temps cíclic i obeeix, com els sols i les llunes, a un ordre passional: quarantenes fecundes i infecundes, temps d'alegries i temps de penitències: “Hi ha un temps per a cada cosa sota el sol”, com es diu al Cohèlet o Eclesiastès (3,1). Un temps que no depèn dels avatars del temps que “fa”, sinó del temps que “ve” a cavall del calendari, del temps que “és”: “ara ve Nadal”, “demà és festa, Sant Joan la fa”, “ja és estiu”, sense que calgui cap decret. En el calendari popular d'arrel tradicional, el concepte de “festa recuperable” fóra una absurditat.

No hi ha casa, despatx, empresa, ni entitat o associació que no sigui presidida per un calendari, *el calenda-*

ri: de paret, de taula, de butxaca, en forma d'agenda o digital... I s'hi consulten les novetats: quan caurà Pasqua Florida, en quin dia de la setmana cau Nadal, si hi haurà un pont curt o llarg per la Puríssima o pel Primer de Maig... Sovint s'hi remarquen les festes locals i s'hi anoten les celebracions i els recordatoris familiars o personals. El calendari és la institució temporal per excel·lència.

Aquest volum no es presenta com una enumeració de les festes de l'any, ni com una guia de festes populars, ni com un mostrari o un aparador de les festes d'interès turístic o nacional. Més que una descripció de les festes més destacades, vol immersir-se en el temps de les festes i en la seva significació, i desenvolupar des de dintre, estació a estació, el curs del calendari. Ja el *Costumari català* de Joan Amades tenia aquesta intenció, i responia a aquesta pedagogia.

Cal advertir críticament que la cultura popular és afectada actualment per un reduccionisme empobridor que la limita a les festes, com si el treball, el joc, els balls, les rondalles i llegendes, les representacions, els mites i creences i la saviesa popular en restessin alienes. No sols això: les festes –sovint acompanyades d'un desplegament fotogràfic impactant–, hi són poc més que descrites, i es presenten al marge del cicle festiu de què formen part, del calendari d'on deriven, de la visió del món que els dona sentit i originalitat, dels ritus que les expressen o realitzen. Però només contextualitzant una festa és possible copsar-ne el caràcter i la significació: la Patum no es pot entendre al marge de Corpus; ni les barraques de Sant Antoni tindrien cap força fecundadora si no es representaven al cor de l'hivern; i quin sentit tindria l'*haro* de Lés si no s'encenia la nit de Sant Joan?

Aquest volum s'estructura en dues parts: la primera tracta dels diferents calendaris, que són l'expressió d'una rica i diversa herència cultural. La segona desplega els cicles festius que constitueixen la roda de l'any, pre-

sentant-ne la significació mítica, religiosa o social i desgranant-ne les celebracions, els ritus i les representacions que en són les expressions més pròpies, no solament des del passat de la tradició sinó també com a viscudes en la realitat. Vol aportar una explicació comprensiva del calendari festiu que seguim, descobrint fins a quin punt hi són vigents encara celebracions cabdals de l'antic calendari cèltic; com conserva l'estructura bàsica del calendari romà; i com manté la influència significativa del calendari jueu, a través dels temps litúrgics que conformen el calendari cristià.

Sobre aquest calendari de calendaris, s'hi inclouen les festivitats dels sants i les santes i de la Mare de Déu, les feines agrícoles i ramaderes, les fires, les festes majors... I encara caldrà juxtaposar-hi altres calendaris normatius, commemoratius i de tot ordre que porten l'activitat professional, política, econòmica, fiscal, esportiva... Calendaris sobre calendaris. I s'hi apunta la híbrida relació amb els calendaris festius de les cultures i les persones novvingudes a Catalunya.

Un darrer aspecte a comentar és la sorprenent evolució de les expressions festives, mostra de la contínua transformació, creació i recreació de la tradició. Baudelaire deia que París canviava més ràpidament que el cor d'un mortal: com les ciutats, també les tradicions, i les festes com les seves manifestacions més vives, es renoven i transformen, cauen en l'oblit, es perden i en neixen de noves, indeturablement. Festa a festa, l'equip de redacció ha hagut de comprovar l'actualitat de la documentació de què disposava. Fins al moment de lliurar el text i les il·lustracions a la impremta, aquesta actualitat ha pogut ser garantida, però és bo d'adonar-se, una vegada més, que l'essència de la tradició rau, precisament, en la seva contínua i sàvia evolució i metamorfosi. Cultura popular, cultura viva.

JOAN SOLER I AMIGÓ